

Z DZIEJÓW NARODU ŻYDOWSKIEGO

Judaizm to jedna z trzech wielkich religii (obok chrześcijaństwa i islamu), które powstały na Bliskim Wschodzie (Midtøsten). Spośród nich jest ona najstarsza. Religia ta związana jest ściśle z dziejami narodu żydowskiego. Dzieje te zapisane są między innymi Biblii hebrajskiej, czyli Starym Testamencie.

Praojciec Abraham

Początki judaizmu sięgają II tysiąclecia p.n.e. i wiążą się z Abrahamem, który według tradycji uznawany jest za praojca narodu żydowskiego (a także chrześcijan i muzułmanów). Na rozkaz Boga opuścił on rodzinne miasto i powędrował do Ziemi Obiecanej. Bóg zawarł z nim przymierze (pakt) i obiecał, że Abraham będzie ojcem wielkiego narodu oraz że jego potomkowie otrzymają Ziemię Obiecaną, zwaną Kanaan (obecnie są to tereny Izraela i Palestyny). W zamian za to Abraham obiecał Bogu, że na znak przymierza wszyscy chłopcy z jego rodu będą poddani rytuałowi obrzezania (omskjæring), czyli usunięcia napletka z penisa. Według Biblii Abrahamowi w wieku stu lat urodził się syn Izaak. Następnie, Izaakowi urodził się syn Jakub. Jakubowi Bóg zmienił imię na Izrael. Stąd wszyscy potomkowie Jakuba to właśnie naród Izraela zwani w Biblii Izraelitami.

Prorok Mojżesz

Izraelici osiedli w Egipcie, gdzie żyli pod uciskiem Faraona. Ich wybawcą był Mojżesz, który dostał polecenie od Boga, by wyprowadzić Izraelitów z niewoli egipskiej do Kanaanu. Po drodze do Ziemi Obiecanej Mojżesz zawarł w imieniu ludu izraelskiego przymierze z Bogiem na górze Synaj. Bóg dał Mojżeszowi kamienne tablice, gdzie zapisany był dekalog, czyli Dziesięć przykazań (De ti bud). W zamian za obietnicę przestrzegania objawionego im prawa Żydzi stali się narodem wybranym przez Boga, otrzymali Ziemię Obiecaną i przyrzeczenie, że z ich ludu będzie pochodził mesjasz, który pokona zło i ustanowi pokój na świecie.

Świątynia Jerozolimska

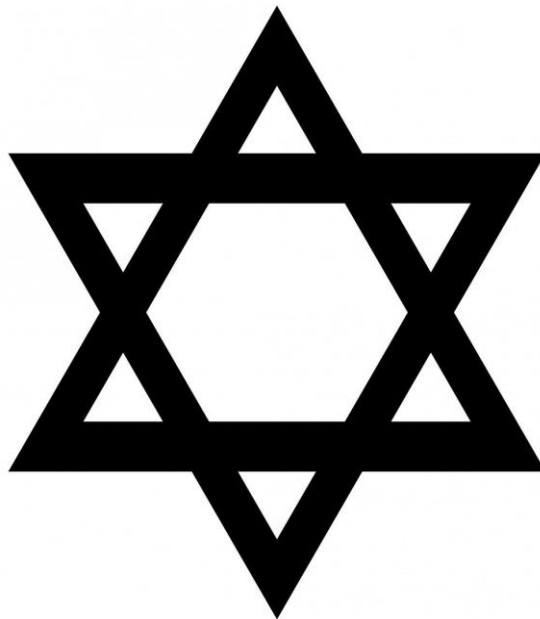
Religijnym centrum starożytnego Izraela była Świątynia Jerozolimska – uświęcone miejsce, gdzie składano Bogu ofiary. Pierwszą świątynię (tempel) wznosił król Salomon w połowie X wieku p.n.e., lecz zburzyli ją Babilończycy w 587 p.n.e, którzy to podbili Izrael. Po wyzwoleniu z niewoli babilońskiej odbudowano świątynię na nowo. Przetrwiała ona do roku 70 n.e., kiedy to zrównali ją z ziemią Rzymianie. Świątyni nie odbudowano, a do dziś zachował się jedynie zachodni mur budowli zwany Ścianą Płaczu (Klagemuren).

Foto av klagemuren: Pixabay

Prześladowania

Podczas niewoli babilońskiej i po podbiciu państwa żydowskiego przez Rzymian wielu Żydów osiedliło się na różnych terenach wokół Morza Śródziemnego (Middelhavet). W wielu krajach przyczynili się do rozwoju kultury i nauki, jak np. w Hiszpanii podczas panowania muzułmańskiego. Jednak w tym samym kraju doświadczyli później okrutnych prześladowań (forfølgelser) gdy chrześcijanie doszli do władzy. Wielu Żydów zmuszonych było do ucieczki. W 1492 roku i kolejnych latach tysiące Żydów uciekło do Europy wschodniej (m.in. Niemiec, Polski, Rosji, Czech, Ukrainy). Najgorsze prześladowania miały jednak miejsce podczas II wojny światowej. W nazistowskich Niemczech rozwinięto teorię o rasach ludzkich, według której Żydzi byli rasą bezwartościową i w ten sposób naziści uzasadniali, dlaczego należy naród żydowski unicestwić. Ocenia się, że zamordowano wtedy około 6 milionów Żydów. Hitlerowcy wysyłali ich do obozów koncentracyjnych (konsentrasjonsleirer), gdzie zanim zginęli w komorach gazowych, musieli wykonywać niewolniczą pracę. Tę zagładę Żydów nazywamy Holocaustem. Po okrucieństwach, jakich doznali Żydzi podczas II wojny światowej, założono nowe państwo – Izrael, w którym mogli osiedlić się Żydzi z różnych zakątków świata. Niektórzy wyznawcy judaizmu odczytują to jako spełnienie obietnicy Boga.

Illustrasjon av davisstjernen: Pixabay

Żydzi w Norwegii i Polsce

Przez wieśet lat obowiązywało w Norwegii prawo, które zakazywało Żydom osiedlenia się (bosette seg) się w tym kraju. Zniesiono je dopiero w 1851 roku. Podczas okupacji niemieckiej w czasie II wojny światowej mieszkało ich w Norwegii ok. 1800, a po zakończeniu wojny tylko 506. Obecnie w Norwegii istnieją 2 synagogi – w Trondheim i Oslo – i w tych miastach mieszka większość z ok. 2000 Żydów. Historia Żydów w Polsce jest zgoła odmienna, a jednocześnie ściśle związana z dziejami Polski. Pierwsze wspólnoty istniały już w XI wieku, a przez następne stulecia społeczność żydowska rozwijała się najbardziej dynamicznie w Europie. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości w 1918 roku, zamieszkiwało ją ponad 3 miliony Żydów, co stanowiło jedną z największych populacji na świecie. W czasie II wojny światowej w wyniku zagłady zorganizowanej przez Niemców okupujących Polskę, zginęło 90% Żydów polskich. Po wojnie wielu z ocalałych wyemigrowało do Izraela i USA. Obecnie żyje w Polsce kilkadziesiąt tysięcy Żydów.

Foto fra Jerusalem: Pixabay